

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 3. marca 1939.

Belgijska notranja kriza

Belgija ni bila ustanovljena leta 1830. toliko zaradi »Belgijcev«, torej zaradi ljudstva, ki naj si kot enoten narod ustvari svoj dom, temveč je bila poklicana v življenje zaradi večje varnosti Anglije, ki je čutila potrebo, da vzhoda v Kanalski preliv na obrežju evropskega kontinenta nima v rokah nobena srednjeevropska velesila. Stoletno življenje Belgije pa ni uresničilo verjetne tihe želje botrov države: da bi postalo ljudstvo te države en narod.

Ljudstvo te države je temveč ostalo to, kar je bilo v začetku: tam, kjer je bilo flamsko, je ostalo flamsko, tam, kjer je bilo valonsko, je ostalo valonsko. Oba naroda Belgije štejeta skoraj enako število pripadnikov. Flamcev je nekoliko več, pa nimajo glavnega mesta, Bruslja, in industrijskih krajev ob meji z Nemčijo. Valoncev je pa nekaj manj, ali so zato glavno mesto in vsi industrijski kraji ob meji z Nemčijo njihovi.

Ko so Nemci leta 1914. vdrl v Belgijo in jo zasedli z izjemo ozkega pasu na zahodu, so hitro spoznali, da morejo v deželi žeti uspehe dolgotrajnejšega političnega učinka le, če izrabijo tihi boj med Flamci za svoj narodni obstanek in med Valonci, ki so poskušali svoj prednostni položaj in splošno veljavo francoščine v vsej deželi obdržati. Vendar bi bila huda zmota misliti, da so Nemci botri nasprotstva med Flamci in Valonci. Vsak narod gleda v resnici na narodnostne spore med manjšimi tako, kakor mu velevajo lastne koristi. Tako so tudi Nemci v Belgiji stali na strani Flamcev zaradi tega, ker govorijo Valonci francosko. To je pa spričo prednostnega vpliva Valoncev v Belgiji pomenilo prevladovanje francoskega kulturnega vpliva.

Pred veliko vojno se je politično življenje Belgijcev motalo v troboju političnih strank, ki so bile organizirane ne glede na narodno pripadnost po socialnih in verskih, oziroma gospodarskih stališčih. Bile so to socialistična, katoliška in liberalna. Številčno sta se kosali med seboj le prvi dve, delavsko-socialistična in kmečko-katoliška, prva pretežno valonska, druga pretežno flamska, medtem ko se je igrala meščansko-liberalna, skoraj izključno valonska stranka, jezik na tehtnici. Ker se ravna priimek po očetih, jezik pa po materah, smo tudi v Belgiji doživljali podobne pojave, kot na Češkem: če je imel Belgijec flamsko ime, je bil skoraj zanesljivo Valonec, če pa je imel valonsko (francosko) ime, je bil najbrž flamske narodnosti. Tudi na Češkem imamo javne delavce, ki nosijo češko ime, pa so Nemci, in take z nemškimi imeni, pa so Čehi.

Omenjena vodoravna porazdelitev Belgijcev med tri velike stranke se pa po veliki vojni ni takoj začela krhati v neko novo, navpično, po narodnosti usmerjeno. Najprej se je pojavil v katoliški stranki odeep najreakcionarnejših, malo-meščanskih sil fašističnega mišljenja. Ta odeep je edini resnični nasledek tuje okupacije med veliko vojno. Moralna zamaščenost katoliške stranke, ki je bila po vojni vodilna in katere voditelji so precej koruptno izrabljali začetno poveljno konjunkturo za svoje osebne pride, je povzročila v lastnih vrstah opozicijo De-grellovih ljudi, ki so po zgledu nemških nacionalnih socialistov zidali svojo privlačnost med propadajočim malim meščanstvom vprav na pregrehah pokvarjene meščanske demokracije.

Vendar je ostal v deželi po odhodu nemških okupacijskih oblasti virulenten nov, močnejši flamski narodni čut, ki je vedno bolj glodal tradicionalno tristrankarsko zunanost belgijskega političnega motanja. Toda dokler so mogle tradicionalne stranke krotiti flamsko-valonska nasprotja v lastnem naročju, za Belgijo ni bilo notranje stiske takega pomena in globine, da bi odstopi vlad in prepri v parlamentu pomenili kaj več kot razprtije zastran uporabe koalicijskih dogovorov med strankami. De-grellov nastop je bil za politično življenje Belgije nehote koristen. Prisilil je ka-

toliško stranko, da je odvrгла najbolj korumpirane voditelje, ljudi, katerih politična modrost se je uresničevala v preprostem prelišanju drugega pogodbenika in v izrabljanju oblasti za poslovne namene nekaterih vodilnih bančnih rodbin, prezračil je tudi ostali dve stranki, ki nista bili dosti boljši, in pripravil je vse tri stranke do večje znosljivosti med seboj. Najvidnejši izraz tega »nadstrankarskega« politiziranja je bila volilna bitka med Van Zeelandom in med De-grelom za mandat v Bruslju.

Ta bitka pa je Belgijce — in to je bilo za tradicionalne stranke bolj usodno — zdramila iz privajenega strankarskega življenja in motanja: opozorila jih je na obstoj vprašanj, ki se ne dajo rešiti v oklepu strankarske pripadnosti, opozorila jih je na to, da so vprašanja, kjer nima vprašanje strankarske pripadnosti nobenega zvoka več. In tako vprašanje je latentni boj med Flamci in Valonci za politično enakopravnost Flamcev. Vse pridobitve Flamcev po vojni niso mogle zamašiti dejstva, da so Valonci privilegirani samo zaradi tega, ker je bila politična moč v rokah Valoncev. Flamci so začeli pritiskati vedno huje, vedno ostreje, dokler niso v zadnjih dneh razbili — oklep tradicionalnih strank. Socialisti in pripadniki katoliške stranke, ki pripadajo k flamski narodnosti, so brez ozira na lastni stranki namreč izdali skupno deklaracijo z zahtevo flamske politične enakopravnosti in kulturne ločitve. Valonski politiki, zlasti župan v Liègeu, ki smo ga poznali med vojno po imenu Lüttich, so že slutili bližajočo se neogibnost in so v okrilju »Gibanja za valonsko obrambo« napravili celo načrt kulturne ločitve med Flamci in Valonci. Ta ločitev naj bi prihranila potrebo politične enakopravnosti, ki je izvedljiva samo v — federaciji. S skupno izjavo flamskih socialistov in pripadnikov katoliške stranke pa je valonski načrt, o katerem je razpravljaj tudi že parlament, običal v zagati, kajti dognano je, da ne zadošča, oziroma — točneje — da ne zadošča več.

Belgijska notranja stiska danes ni več stiska razmerja med tamošnjimi strankami, temveč je stiska razmerja med Flamci in Valonci zaradi dosedanje nepravilne unitaristične državne ureditve Belgije.

Belgija je potrebovala nad sto let, da je dospela do te stopnje razvoja. To je umljivo: bila je ustanovljena umetno, ne zaradi sebe, temveč zaradi konkurenčnih prizadevanj med velesilami. Dasi pa je bila umetno ustanovljena, je vzdržala doslej vse naskoke na sebe, ne da bi bila prišla njena

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadrudna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

notranja ureditev v stisko. Proti vodilu narodne samoodločbe — ki so si ga Nemci osvojili šele leta 1938! — pa njena notranja ureditev ne more vzdržati več.

Danes je Belgija na vrsti, da se prilagodi v notranji ureditvi vodilu narodne samoodločbe. Udarnici, po katerih se bo izvršila njena prilagoditev, sta federalistična ureditev oblasti in avtonomna ureditev kulturne ločitve. Vprav te dve udarnici sta zelo poučni in značilni. Vedeti moramo namreč, da je služila Belgiji za dosedanjo ureditev upravljanja in oblasti za zgled Francija. Le-ta je vzorec unitaristične ureditve, vzorec, ki so ga posnemali povsod, kjer so sledili unitarističnim naukom: ne da bi bili prej povprašali po vzrokih, ki so v Franciji takrat, ko se je urejala, to je po veliki revoluciji, opravičevali unitaristično ureditev.

Čeprav je Belgija na vrsti, ne pravi nihče, da se — razkrajja. Ker je nastala umetno, bi pa bilo še prav zapeljivo, misliti tudi na to. Če tedaj njena stiska ne pomeni razkrajanja, bi bilo pač najboljši dokaz zoper tiste, ki vidijo državotvornost izključno samo v unitarizmu. Za nas, na primer, je napisal pred malo leti bivši podban dr. Pirkmajer v strokovnem sestavku trditve, da bi vsaka višja avtonomnost od tiste, ki dovoljuje pokrajnam nadzorovano razpolaganje z največ 25% dohodkov skupnega državnega preračuna, povzročila ne samo nevarnost za obstanek države, temveč bi pomenila naravnost prekršitev mednarodnih obvez države. Te trditve dr. Pirkmajer ne samo ni z ničimer dokazal, temveč je z očitno njeno abotnostjo pokopal tudi resnost svojega sestavka. Čeprav je pa bila abotnost njegove vrhunske trditve proti prirodnemu upoštevanju pogojev nastanka naše države javno ugotovljena, je tudi še ni prekalal. Zato ima za nas poseben pomen okolnost, da so neki krogi zaupali dr. Pirkmajerju napravo načrta za bodočo ustavo. Če je to res, ne vemo; ker pa velja dr. Pirkmajer v tako imenovanih nacionalnih krogih za strokovnjaka upravne vede in prakse, smemo zazdaj novici verjeti, tembolj ker unitaristično usmerjeni ljudje med nami ne vidijo v ustavih drugega, kakor akademično ogrodje zvičaj za upravljanje države.

Spričo prizadevanj, ki jih napoveduje sedanja vlada glede namere, da prispeva k pogojem za novo dobo razvoja v državi, imamo vtisk, da bi mogel biti načrt bodoče ustave iz take roke kočljiva stvar. Zato upamo, da se bo ravnal dr. Pirkmajer, pa naj potem v svojem načrtu brani katere koli smernice, po zgledu župana iz Liègea, ki je svoj načrt, kakor hitro ga je izdelal, tudi takoj — objavil.

D. I. Š.

Državni dohodki

Pričujoči sestavek priobčujemo tem rajši, ker gleda načelno pravilno na vprašanje financiranja samouprav. Slej ko prej pa smo mnenja, da prave enakopravnosti ne bo, dokler ni finančna samouprava izvedena do konca. Uredništvo.

Če hočemo pravilno oceniti mogočnosti, katere posle bi lahko oddelili od državne uprave in jih prenesli na samoupravo, moramo predvsem vedeti, kaj zmremo in koliko prispevamo že danes za upravljanje teh poslov. To nam je potrebno vedeti zaradi tega, ker smo si danes vsi na jasnem, da Slovenija ne prenese novih bremen in da prenos poslov od države na samoupravo ne sme biti zvezan z novimi dajatvami.

Razume se, da mi tukaj ni mogoče naštevati v podrobnostih vsega tega, kar Slovenija danes daje državi. Hočem to napraviti samo v večjih obrisih in pričakujem, da bo to zadostovalo za razumevanje vprašanja samega. Narodna skupščina ravno obravnava novi preračun, in zato moram vzeti z izhodišče državne dohodke, kakor so predvideni v načrtu preračuna, ki je skupščini predložen. Po tem preračunu bo država imela tele dohodke:

na neposrednih davkih 3.025 milijonov;
na užitnini 1.010 milijonov;
na taksah 1.260 milijonov;
na monopolih 2.215 milijonov;
pri državnem gospodarstvu 4.253 milijonov in
na raznih dohodkih 144 milijonov;
skupaj torej 12 milijard 941 milijonov, kolikor naj bi znašali tudi izdatki.

Nas zanima sedaj, koliko prispeva k tem državnim dohodkom Slovenija. To ni ravno lahko določiti, ker za ta namen ni na razpolago potrebni hpodatkov. Vendar pa bom najbrž vsaj približno zadel, če domnevam, da bo Slovenija k tem dohodkom morala prispevati v tisti izmeri, kakor je prispevala v prteeklih letih, za katera že imamo obračune in je mogoče določiti to razmerje. Po teh podatkih prispeva Slovenija k neposrednim davkom približno 14, k užitnini 15, k taksam 13, k carinam 20, k monopolom 12 in k državnemu gospodarstvu nad 20 odstotkov. V številkah je videti potem prispevek Slovenije takole:

neposredni davki 425 milijonov;
užitnina (trošarina) 151 milijonov;

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

takse 164 milijonov; carine 205 milijone; monopoli 266 milijonov; državno gospodarstvo 850 milijonov; skupaj 2 milijardi 57 milijonov. To je vsekakor prav čeden znesek in naš sedanji banovinski preračun, ki z vsemi gospodarskimi ustanovami vred dosega komaj 193 milijonov, proti njej ne predstavlja niti 10 odstotkov. Nasproti celotnemu državnemu preračunu je ta znesek v razmerju 16 odstotkov. Število prebivalstva Slovenije nasproti državnemu celoti pa je v razmerju 8 odstotkov.

Po mojem mnenju ni nobenih stvarnih razlogov, da od gornjih šestih vrst državnih dohodkov ne bi bilo mogoče nekaterih odeliti od srednje državne uprave in jih popolnoma prepustiti samoupravam, ki bi jih potem tudi po svoji lasini uvidnosti in volji predpisovale in pobirale. Čisto gotovo pa je, da so mnenja o tem, katere vrste dohodkov naj država prepusti samoupravam, lahko hudo različna, in tudi koristi posameznih pokrajin na tej razdelitvi ne soglašajo. Zaradi tega se pač vsa ta vprašanja morejo rešiti le sporazumno.

Za Slovenijo bi bilo najbolje, če bi se sploh spremenil ves ustroj financiranja osrednje državne uprave na ta način, da bi za dohodke v celoti skrbele le samouprave in bi potem one razmerno prispevale sredstva za potrebe osrednje uprave. Najbrž pa ta način razdelitve financ pri nas z zdaj ne bo prišel v razpravo, zato se tudi podrobneje z njim ne bom ukvarjal. Prihajam tedaj naravnost na posamezne vrste državnih dohodkov, pri čemer se bom držal gornjega vrstnega reda.

Glede neposrednih davkov je ravno pretekli teden docent g. dr. V. Murko v svojem predavanju, ki ga je imel v okviru našega Socialno ekonomskega instituta, izrečno naglasil, da je sedanji zakon že sam na sebi hudo krivičen. Da smo dobili takšen nesodoben zakon o neposrednih davkih, pač ni nič čudnega, če se pomisli, da so se pri sestavljanju tega zakona hoteli spraviti pod en klobuk najskrajnejši davčni sestavi, to je najbolj zastarel turški, ki je poznal le desetino in pa ko-

likor toliko moderni avstrijski, ki je poznal najpravičnejši način obdavčitve po osebni dohodnini. Od izenačenja davčne zakonodaje smo Slovenci pričakovali veliko olajšanje, toda ta pričakovanja se niso uresničila, in breme neposrednih davkov je ostalo nespremenjeno, spremenil se je le način obdavčenja. Z odpravo osebne dohodnine je uvedel novi zakon še krivice v medsebojnem domačem razmerju obdavčenja. Težko si morem predstavljati, da bi mogli uveljaviti takšen davčni zakon, ki bi enako odgovarjal Skoplju, ki je do pred kratkim poznalo samo desetino oziroma enajstino, in Ljubljano, kjer je osebna dohodnina bila pomembna postavka. Zato bi se vprašanje neposrednih davkov moglo za nas najbolj pravilno urediti gotovo le, če bi se prepustilo samoupravam, ki bi neposredno davke vpeljale po svojih različnih potrebah.

Kar se užitnine (trošarine) tiče, sploh ni nobena, razen čisto fiskalnega, razloga, da bi jih država morala pobirati. Potrebe posameznih pokrajin so tako različne, da je pobiranje užitnine s strani države za nekatere v občutni meri krivično. O kakšnem izenačenju cen s pomočjo pobiranja državne užitnine tudi ne more biti govora, ker tako že danes samouprave pobirajo še svojo posebno užitnino po svojih lastnih vidikih in potrebah. Zaradi tega so tudi cene posameznih užitninskih predmetov v različnih krajih zelo različne. Užitnine bi se država torej morala brezpogojno odpevdati.

Pripombe k slovenskemu političnemu programu

1. Narod brez političnega programa.

Slovenci smo z vstopom v to državo postali državni narod. Postali smo to brez izročila, brez politične vzgoje v tej smeri in brez ustrežajočih naprav. Bili smo soustanovitelji te države, a brez svojega političnega koncepta in brez prave volje do polnega političnega življenja kot državni narod in brez zavesti o tem, kaj hočemo in kaj je naša zgodovinska naloga v tej državi. Pač pa smo prinesli sabo vso navlako starih strankarskih ideologij in v tej smeri oblikovano kulturno, prosvetno, gospodarsko in društveno življenje kar je neverjetno oviralo notranjo in zunanjo strnitev naših narodnih moči na en skupen narodno in državnopolitični cilj. Iz vseh teh razlogov nismo mogli postati v pravem pomenu besede državotvorni, dasi smo na zoprni način tekmovali v podjarjanju svojega patriotizma. V svoji kratkovidnosti smo bili naravnost pripraga hegemonistični in koristolovski politiki, ki je izpodkopala moralne osnove te države in iz države Srbov, Hrvatov in Slovencev hotela napraviti Veliko Srbijo. Dali smo se izigravati proti svojim naravnim zaveznikom, in kar je bilo za nas najbolj usodno: nikdar nismo nastopili kot enota s katerimi koli skupnimi zahtevami, in vedno je bila kak politična skupina pri nas pripravljena, skočiti slovenski vladni skupini v hrbet, če bi se bila ta odločneje zavzela za naše pravice. Zato nosimo svoj delež krivde, da so postale notranje razmere v državi nevzdržne.

Za takse obstojijo precej podobni razlogi, kakor za užitnino, da se tudi prepustijo samoupravam.

Carine bi z ozirom na carinsko enotnost državnega ozemlja morale seveda še naprej ostati državi. Pač pa bi si samouprava morala zagotoviti večji vpliv na določanje carin.

Prav tako bi se tudi v bodoče mogli prepustiti dohodki monopolov državi. Neizogibno potrebna pa je preosnova uprave monopolov in revizija monopolskih predmetov.

Pod državnim gospodarstvom so poleg železnic in pošt upoštevani tudi gozdovi in rudniki ter razna državna podjetja. Železnic in pošt ne bi kazalo deliti, pač pa bi bilo nujno potrebno preurediti upravo in uveljaviti načelo, da posamezna železniška in poštna ravnateljstva iz svojih dohodkov v prvi vrsti krijejo lastne potrebe in šele po pokritju teh oddajajo viške dohodkov centrali. Rudnike in gozdove, kakor tudi nekatera druga državna podjetja pa bi vsaj deloma kazalo prepustiti samoupravam.

Na ta način bi od dohodkov, ki jih danes dobiva država iz Slovenije, odpadlo na našo samoupravo blizu 800 milijonov dinarjev. Z ozirom na to pa je popolnoma jasno, da se morejo tudi preračunske postavke izdatkov popolnoma drugače oddeliti, kakor pa je to mogoče predvidevati, če se začne najprvo razmotrivati državne izdatke.

A. Bercieri.

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske „Narodne galerije“

(Nadaljevanje.)

Vzrokov, da sedanja zbirka »Narodne galerije« ni popolnejša in boljša, je več. Eden izmed glavnih vzrokov je, da so neki ljudje ovirali resnično delo ali sploh niso delali, čeprav bi bili dolžni izvrševati vsaj sklepe odbora in odsekov, če že sami nimajo iniciative. Delo odbora in odsekov, ko je bilo v najboljšem tiru, je pretrgal že tolikokrat omenjeni občni zbor l. 1928., ko so bili vrženi iz odbora ljudje, ki so bili edini sposobni kaj ustvariti. L. 1933. je pa preprečil jugoslovenski vijak nadaljnje pravilno delo, ko je že prej pritiskal od strani na takratni odbor. Z vsem tem je bilo v zvezi tudi pomanjkanje in pičlost denarnih sredstev, ki bi jih bilo dosti več nabranih, če ne bi bilo omenjenih dogodkov.

Bilo je pa zamujenih tudi iz drugih vzrokov precej priložnosti za pridobitev umetnin, ker se tisti, ki bi bili lahko stvar izpeljali, niso ob pravem času in zadosti pobrigali. Tako je bilo n. pr. z Ilovškovo »Sveto družino«, ki je v cerkvi sv. Petra v Ljubljani. Ob svojem času bi bili to znamenito Ilovškovo delo, ki ga je vlaga uničevala, mogli pridobiti v zameno za posnetek, pozneje je pa zapihal drug veter in ga cerkveno predstojništvo ni bilo več pripravljeno odstopiti. Tudi Cebejevo »Assunto« iz Kopanja bi se bilo najbrž dalo pred 15 leti dobiti za »Narodno galerijo«, pozneje l. 1931. ko je »nabiralni odsek« mene pooblastil, da naj pridobim to umetnino, ni bilo mogoče ničesar doseči že zaradi boleznih kopanjskega župnika. Tudi v Planini nisem mogel glede Bergantove (ali pa Cebejeve) »Marijine zaroke« l. 1931. vkljub dobrim osebnim zvezam, ničesar doseči. Nastopil je že drug čas in tudi v Ljubljani so se postavili od-

ločilni krogi takrat že na stališče, da ne gre jemati iz cerkva umetnin in jih spravljati v galerijske zbirke, ko nekaj let prej še tega mnenja niso podarjali tako odločno. To stališče ima v resnici veliko zase, in gotovo bi bilo nemogoče misliti na to, da bi n. pr. podoba čudodelne Matere božje iz Brezij prenesli od tam kam drugam, vendar je pa že pred več desetletji monakovski kardinal dovolil iz svoje stolne cerkve prenesti znamenite slike v pinakoteko. Vsaj kakšna posebna dela in pa kakšna dela mojstrov, katerih del drugod ni mogoče dobiti, posebno če vse v kakšnem stranskem oltarju, če tudi v farni cerkvi ali pa v kakšni podružnici tudi v glavnem oltarju, bi bilo vseeno potrebno spraviti v »Narodno galerijo«, če bi ta dala napraviti natančen posnetek in pa primerno odškodnino, ker bo drugače vrhovni zavod slovenske oblikujoče umetnosti za vselej nepopoln. Za pridobitev Mecergerjeve »Immaculate« iz Brezic, ki pa ne visi v cerkvi, se ni nihče zadosti pobrigal, čeprav je neki ud »nabiralnega odseka« to obljubil. Seveda pri vsem tem ni mogla nastati »dvorana slovenskih madon«.

Prav tako je bila zamujena leta 1932. priložnost, da bi »Narodna galerija« prišla do Kavčičeve »Salomonove sodbe«. Kakor sem že zgoraj omenil, sem našel to sliko, ki je izmed najvažnejših Kavčičevih del, l. 1932. v skladišču dunajske »Galerije 19. stoletja«. Še tisti dan sem začel obdelavati ravnatelja te galerije, da bi odstopil »Salomonovo sodbo« slovenski »Narodni galeriji«. Ko mi je pomagal še Franz Caucig, ki je sam umetnostni kritik, sem čez nekaj dni pripravil ravnatelja »Galerije 19. stoletja«, dvornega svetnika dr. Haberditzla, da je v načelu pristal na to, da bi prepustil »Salomonovo sodbo« tako, da bi »Narodna galerija« kupila nekaj nemško-avstrijskih novejših umetnin, ki bi jih določil on, ker jih je potreboval, in bi nato zamenjal te umetnine za »Salomonovo sodbo«. Čeprav me ni nihče za ta pogajanja pooblastil, sem se vseeno spustil vanja, seveda pod pogojem, da jih odobri »Narodna gale-

rija«, ker sem vedel, da je treba kovati železo, dokler je vroče, in ker sem spoznal, da sem naltel kot nalašč na pravi trenutek, ko je rabila »Galerija 19. stoletja« tiste stvari za dopolnitev svoje zbirke, sredstev za nje pa ravno tisti čas ni imela na razpolago. Šlo je pa seveda za višino zneska, ki bi ga naj žrtvovala »Narodna galerija«. Navsezadnje je dr. Haberditzl hotel od mene izvedeti ceno, ki jo ima pri nas kakšna dobra slovenska slika iz preteklosti in enake velikosti, kot je »Salomonova sodba«, in je bil pripravljen to vsoto vzeti za podlago. Seveda mu take cene nisem mogel imenovati, ker starih slik te velikosti, to je 3,55 x 2,42 m, pri nas ni veliko ali pa nič. Imenoval sem mu pa ceno manjših baročnih slik, ki merijo po kakšna 2 m². Nazadnje sva se zedinila po telefonu, prav preden sem sedel na vlak, da bi vzeli za podlago znesek 40.000 dinarjev za »Salomonovo sodbo«. Bil sem v resnici vesel dobre kupčije za »Narodno galerijo«. Ugotovil sem namreč, kar sem zapisal tudi v svojem sestavku »O nekaterih slikah Franceta Kavčiča (Cauciga) in nekaj o njegovi rodovini« v Zborniku za umetnostno zgodovino l. 1935., da je France Kavčič dobil za svojo sliko »Sapho«, ki je bila leta 1801. obešena v »Galerijo patrioških ljubiteljev umetnosti v Pragi in je merila le 152,19 x 114,25 cm = 1,62 m², 1000 gold., kar bi zneslo l. 1932. celih 100.000 dinarjev. »Salomonova sodba«, ki meri 8,10 m², je pa petkrat tako velika kot »Sapho« in bi bila torej vredna takrat, ko jo je France Kavčič dovršil, kakšnih 5000 goldinarjev, in torej l. 1932. kakšnih 500.000 dinarjev! Dobili bi jo pa lahko za 40.000 dinarjev! Dunajčani niso leta 1932. prav nič cenili klasicizma in tudi »Galerija 19. stoletja« ni imela in tudi ni mislila napraviti kakšnega oddelka za klasicistično slikarstvo. Ko sem prišel v Ljubljano, sem takoj stvar sporočil predsedniku dr. Windischerju in sem ga pripravil do tega, da se je odločil, da bo sam iz svojega žrtvoval za »Salomonovo sodbo« 40.000 dinarjev.

(Dalje prihodnjič.)

danes dovolj močna, da bi sama prevzela vso odgovornost pred narodom in zgodovino za te odločitve. Ali naj nas najdejo zgodovinski dogodki zopet nepripravljene? Ni danes tako važno in tudi čas es ni prišel, da bi izdelali kake podrobne ustavne načrte, a neka osnovna spoznanja in zahteve bi nam morale biti vsem skupne, kakor so danes skupne Hrvatom. Samo politični otroci si

domišljajo, da bomo premagali vse ovire brez velikih naporov in žrtv. Seveda je prvi pogoj za zблиžanje neka mera dobre volje brez stranskih računov in tihih pridržkov in neka mogočnost svobodne izmene misli in mnenj. Brez tega ne moremo razčistiti ozračja, ki nas danes duši. Kdor eno želi in nam drugo odreka, ne misli resno.

Gospodarstvo državnih denarnih zavodov

Ob padcu Stojadinovićeve vlade so napravili tudi hrvaški listi velik obračun z jugoslovanskim centralizmom. Zlasti »Hrvatski dnevnik« in »Obzor« sta prinesla dovolj določenih podatkov in številke. Te številke sicer po veliki večini za naše bralce niso kdove kaj novega, posebno kolikor se tičejo naših slovenskih razmer in težav. Zanimive so pa vendarle, ker kažejo ves načrt in sestav jugoslovanske unitaristične politike v luči neovrženih dejstev in številke tako rekoč v zgoščeni obliki. Zato bomo nekaj teh številke in dejstev ponovili in jih hkrati mestoma spopolnili in primerjali s številkami in dejstvi, ki smo jih sicer že navedli, ki pa jih naši bralci morebiti le nimajo preveč živo v spominu.

Za danes nekaj številke in dejstev iz področja državnih denarnih zavodov.

Narodna banka, glavni naš denarni zavod, ki ima edini pravico izdajati bankovce, je popolnoma v rokah belgrajskih delničarjev. Zanimivo je, kako so delili njen čisti dobiček. Medtem ko je bila udeležena država leta 1929. s 60% pri dobičku, tako da je dobila 42 milijonov, delničarji pa 28 milijonov dinarjev, se je to v dobi stiske močno spremenilo v škodo države. L. 1937. je na primer bila udeležena država pri dobičku samo še z 38%, kar je zneslo 15 milijonov dinarjev, medtem ko so dobili delničarji 62% ali 24 milijonov dinarjev. Pravilno kaže »Hrvatski dnevnik« na to, da so dobivali delničarji te banke ne glede na stisko celotnega gospodarstva velike dobičke v času, ko zasebne banke dividend niso skoraj nič izplačevale. Pa tudi država je prejela malo, iz česar sledi, da je bilo breme gospodarske stiske prevaljeno največ na državno blagajno, to se pravi, na plačevalce davkov. Uprava Narodne banke je sestavljena tako, da ni bil še nikoli guverner niti Hrvat niti Slovenec. Pa tudi sicer nimajo ne Hrvatje ne Slovenci nobene odločilne besede pri upravi tega zavoda, ki odloča o denarni in eskomptni politiki naše države. Od kreditov, ki so znašali do 1500 milijonov dinarjev jih je dobil Belgrad sam do polovice, in v časih največje stiske so dobivali belgrajski pridobitniki kredite po 6%. Za časa Stojadinovića se je to še poslabšalo, in medtem ko so bili za njegove vladavine Belgradu povišani krediti za 156 milijonov, so bili na primer Zagrebu znižani za 90 milijonov. V zadnjih letih je odpisala Narodna banka za okoli 100 milijonov kreditov, od teh v Zagrebu samo okoli 1%, v Ljubljani pa sploh nič. V Sloveniji je namreč Narodna banka odšla marveč zmerom s čistim dobičkom, ki pa je seveda imel za nalogo, da krije odpise v Belgradu. To pa pomeni, da slovenski pridobitnik ne dobi pri njej kredita, če ni stodoletno varen in torej dobiček stodoletno gotov. V Belgradu pa ga tamkajšnji pridobitnik prav lahko dobi, pa če more nuditi varnost ali ne. Predlanskim smo poročali, kako je na primer dobil neki posestnik iz belgrajske okolice na svoje posestvo, ki ga je sodišče ocenilo z dobrimi tremi milijoni, posojilo od treh državnih denarnih zavodov, med njimi seveda tudi od Narodne banke, v šestkratni vrednosti posestva. To se pravi, da je bilo pet šestin posojenega denarja že od prvega dne zgubljenih.

Ker traja ta denarna politika že dvajset let, in ker se, kolikor se spreminja, spreminja samo še na slabše, ne bo drugega izhoda, da si osnujemo za svoje ozemlje Slovenci in Hrvatje samostojne emisijske banke, kakor jih ima Amerika še danes in kakor jih je imela prav do zadnjega še zmeraj Italija.

Da so razlagali enakopravnost pri Privilegirani agrarni banki na podobne načine, utegne komaj koga iznenaditi. Od 15 udov uprave jih je 11 Srbov, 5 Hrvatje in 1 Slovenec. V nadzorstvu je 6 Srbov, 1 Hrvat, a noben Slovenec. Ravnatelj, inšpektorji in vladni komisar so sami Srbi. Po lastnih podatkih od 17. IV. 1937 je dala posojil Srbiji in Črni gori 544 milijonov dinarjev, Vojvodini in Sremu 387.400.000 din, Hrvaški, Slavoniji in Dalmaciji 146.900.000 din, Bosni in Hercegovini 151.500.000 din, a Sloveniji celih 7.200.000

Podobno gospodarji seveda tudi Poštna hranilnica. Od kredita 1555 milijonov dinarjev sta prejeli Slovenija in Hrvaška komaj kake 4%. Zato pa si je postavil ta zavod v Belgradu palačo, ki je veljala nad 70 milijonov. Skoraj odveč je, mislimo, spet pristavljati, da se tudi njen denar zbira največ iz slovenskih in hrvaških pokrajin.

Leta 1922. je bil razširjen zakon o Državni hipotekarni banki na vso državo. O tej banki smo mi pisali zlasti, ko je dobila izključno pravico, da se nalaga pri njej ves sirotinski denar. Takrat je šlo v to banko nekaj sto milijonov dinarjev naših nedoletnih, in ta odtok denarja, ki je bil dotlej

naložen v domačih pupilarno-varnih denarnih zavodih, je znatno pospešil našo denarno stisko in nazadovanje slovenskega gospodarstva. Znano je, da Slovenija ni mogla dobiti od te banke skoraj nobenih kreditov, tudi Hrvaška jih je dobila le malo, in medtem ko so na primer l. 1934. znašali njeni krediti v vsej državi 2816 milijonov, jih je odpadlo na Slovenijo in Hrvaško skupaj komaj kakih 10%, čeprav je imela banka največji dotok denarja prav iz teh dveh dežel.

V zadnji številki smo zapisali, da se nam zdi »nepredvidna igra«, če je spriči sedanje stiske centralizma pisal »Obzor«, da bi se ne dala hitro rešiti, ampak da bo pot do rešitve dolga in naporna. Povedali smo najprej, da nam tak način govorjenja že zato ni všeč, ker so s prav takimi besedami opravičevali in utemeljevali centralistični oblastniki ne samo zavlačevanje rešitve, ampak celo uvajanje novih centralističnih naprav. A pokazali smo tudi na to, da je mogoče odpraviti centralizem v njegovem jedru in načelu v nekaj tednih. Kajti bistvo našega centralizma je v tem, da ni enakopravnosti pri razdelitvi javnih finančnih sredstev. To pa je mogoče pravično urediti takoj, z enim samim razločnim dopolnilom k preračunskemu zakonu. Vedeli smo seveda in smo tudi zapisali, da so stvari, ki potrebujejo daljšega roka, in posebej smo omenili zakone o novi državni ureditvi. Toda prav tu bo rešitev lahka, ko bo centralizem odpravljen in ob moč v svojem bistvu: v neomejenem razpolaganju s slovenskim in hrvaškim denarjem. Še več si upamo trditi: centralisti bodo zgubili z oblastjo nad našim denarjem tudi sleherno voljo, da se za centralizem še dalje pulijo. Kaj bi s stvarjo, ki nič ne nese! Dokler bodo pa imeli samo še dejansko moč v rokah s tem, da bodo upravljali tudi naš denar, dotlej se bodo pa krčevito otepali, dati vsako donosno centralistično zadevo iz rok. In kdor pozna njihno brezobzirnost in pomanjkanje vsake tenkorepnosti, ta ve, da se bo boj vlekel spet brez konca in kraja.

Ne samo pravno-tehnično, tudi psihologično je torej neizogibno, vzeti centralizmu že tudi samo mogočnost iz rok, da se še kjerkoli v oblast zasidra.

»Obzor« od 28. letošnjega februarja odgovarja na te naše trditve. Pravi, da smo prezrli v njegovih izvajanjih važno dejstvo, namreč njegovo ugotovitev, da obstojita dva važna momenta v danšnjem položaju: politični in upravni. Po njegovem mnenju je treba najprej začeti s popravo vseh krivic in napak po upravni poti. Z druge

Hitro ali počasi?

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

strani pa se politična vprašanja ne dajo rešiti v nekaj tednih. Kajti centralistični sestav, ki se je oblikoval v dvajsetih letih, se ne da odpraviti samo po upravni poti. To pa tem manj, ker še ni v tem pogledu edinosti med zastopniki vseh treh narodov.

Ne, niti ene teh »Obzorovih« trditve nismo prezrli. To sledi še iz bistvene vsebine našega sestavka, ki smo jo navedli zgoraj. Zlasti nismo nikjer in nikoli zahtevali, naj bi se centralizem odpravil zgolj po upravni poti. Prav dobro vemo, da tako ne gre. Zato pa smo zahtevali, da se z zakonom ustanovi dejanska enakopravnost tako, da se denar porablja pravično, torej tam, kjer je bil zbran. S tem bi prav za prav zakon samo nekaj določil, kar je bojda po trditvah centralistov že tako bilo.

Tudi tega smo se prav dobro zavedali, da bo trajala dokončna odprava centralizma nekaj dlje. A to delo pojde, kakor že rečeno, lahko in urno od rok, brž ko bodo centralizmu spodrezane korenine. Gotovo pa je, da se bo vršilo počasi, brez konca in kraja, če bomo sami molili centralizmu prst: dolga je pot do odprave centralizma, težavna in strma, zato hodimo le zložno, da se kaj ne polomi ali pobije.

A pobil in polomil bi se pri hitri hoji po tej poti pač samo centralizem sam!

»Obzor« smo sicer tudi navedli primer iz najnovejše evropske zgodovine, ki se ga pa v svojem odgovoru ni dotaknil: primer češko-slovaške republike, ki je odpravila centralizem tako rekoč od danes na jutri. In pri tem primeru vidi lahko vsakdo, če je kdo trpel škodo, tedaj kvečjemu razni zajedavci in preužitkarji centralizma. Za te pa ni bilo škode. Tudi pri nas ne bo škoda zanje!

H koncu pa samo še eno samo kratko zagotovilo »Obzoru«: če se bo delalo po njegovih navsvetih, se bo poredilo toliko kot nič. In centralizem bo vladal dalje. Samo da bo po tej preskušnji še močnejši.

Opazovalec

Vzgoja

Čisto gotovo je potrebno skrbeti, zelo skrbeti za vzgojo naše mladine v vseh ozirih. Bolj kakor kdaj prej mora biti vzgoja mladih ljudi, predvsem pa tistih, ki bodo prevzeli v roke nekoč vodstvo naroda, vsestranska in skrbna. Združiti mora v sebi vsa problematika dobe, v katero je mlad človek postavljen, obseči mora mladega človeka do konca in mu dati odgovor na vsako še tako tiho in skrito vprašanje, ki vstraja čisto nujno ob vsem doživljanju v duši mladega človeka. Zato je popolnoma razumljivo, da morajo vzgojitelji zelo premišljeno usmerjati vzgojo slovenske mladine, kajti zraven vse velike odgovornosti za njeno dast pred tem mladim rodом samim, prevzema vsak vzgojitelj tudi veliko odgovornost pred narodom, pred prihodnjimi dnevi slovenstva.

Resnica je, da se danes med mladino pojavlja zelo nenavadne stvari. Pomislimo samo na »aférico« v Št. Vidu: Resnica je tudi, da se je posebno med srednješolsko mladino danes kaj čudno razpasla brezbriznost, ki opravičuje tudi najtežja vprašanja življenja. Zopet omenjam naraščanje števila nezakonskih otrok, ki so jim matere srednješolke (posebno v Ljubljani!). Vse to so gotovo velika vprašanja, ki posegajo živo v naše slovensko bistvo, ki odločajo o rasti tiste slovenske mladine, ki bo morala v glavnem nositi vse slovensko življenje v prihodnjih dneh. Na vse to morajo misliti vzgojitelji, profesorji, učitelji, duhovniki itd.

In prav zato mora biti danes vzgoja mladine silno skrbna, voditi jo morata zdrav razum in

predvsem velika premišljenost. Vsak korak v slepoto je lahko zelo, zelo škodljiv. Oblikovati je namreč treba duhovno podobo mladega slovenskega človeka, ki živi na tej majhni plati slovenske zemlje in gleda s svojimi očmi na vse nevzgojno, nemoralno in zgrešeno, ki se dogaja danes med nami!

Na to vse in še na marsikaj drugega sem se spomnil, ko mi je hčerka, ki hodi v osmi razred gimnazije v Ljubljani, pripovedovala o novih ukrepih, ki naj varujejo dobro vzgojo mladih deklet. Ne morem se spoprijazniti z vzgojno platjo groznje, da bodo tista dekleta, ki jih bo profesor videl na ulici v moški družbi brezpogojno izključena. Vse to pač danes ni nič več vzgojno, še manj pa koristno in pravilno! Tudi kazen mora biti vzgojna, nikoli pa se ne sme izroditi v bič, ki ne prestando grozi mlademu človeku! Odločno sem proti knuti! Knuta se je povsod maščevala! Najbolj se je pa vedno maščevala v vzgoji! Danes, ko se pray za prav vse naše javno življenje dogaja v luči neprestanega poudarjanja svobode in človekove osebnostne vrednote, je takšen sestav resnično zastarel, pa tudi zgrešen in naravnost rasti naše mladine škodljiv! Vzgojno skrbstvo po naših gimnazijah pa mora danes še posebno upoštevati svobodo in človekovo osebnostno vrednoto! V nasprotnem primeru bo šla vzgoja v tem času v negativno smer! In v tem primeru gotovo postaja življenjsko važen latinski rek: »Caveant consules...«!

Pridobivajte nove naročnike!

Uradništvo in jugoslovenstvo

»Hrvatski dnevnik« od 1. tega meseca poroča o načrtu zakona, s katerim je hotel dr. Stojadinović prepovedati finančnim nameščencem sleherno politično dejavnost. Pravi, da so ta predlagana določila popolnoma v skladu z drugimi njegovimi načrti zoper politično svobodo uradništva in meni, da bi bil pod takimi pogoji sploh najbolje vzeti glasovalno pravico, če že ne smejo brez strahu glasovati po svoji vesti. Vendar pa tega ni hotel napraviti noben režim, ker je pač zmeraj računal na uradniške glasove, brez katerih bi bil slabo shajal. Res, treba je uradništvo depolitizirati, toda tako, da je napredovanje uradnikov odvisno od njihove sposobnosti in pridnosti, ne pa od strankarske pripadnosti. Danes so na uglednih mestih mnogi, ki so prišli nanja samo zaradi svojih zvez in servilnosti, kar je zelo škodljivo za upravo. Dalje piše »Hrvatski dnevnik«:

Nesposobni in brezobzirni niso samo zavzemali nezastuženih položajev, ampak so celo dosegali, da so jim bili zaupani tudi posebni posli. Zato ni noben čudež, če niso bile šolske knjige zmeraj na potrebnih višini in da je bilo v njih mnogo netočnosti. Politiziranje v najslabšem pomenu besede se je tako razvilo, da so morali ugovarjati celo zastopnike katoliške in islamske veroizpovedi. Hrvaški rodoljubi so bili po pravici ogorčeni, kako se uče njihovi otroci iz šolskih knjig ali popolnoma napačno ali površno prikazano zgodovino svojega naroda. Zamolčevali so se najvažnejši dogodki iz hrvaške zgodovine, zapostavljalo se je hrvaško knjištvo, šlo se je mimo hrvaške umetnosti, zamolčevalo se je mnogo tega, kar je vsakemu Hrvatov drago in s čimer se ponša. Nasledek tega je bil, da se ni moglo vršiti sodelovanje med domom in šolo, ker je vsak vlekel na svojo stran. Starši, ki imajo glavno pravico do vzgoje otrok, so se morali nenehoma vojskovati s šolo, tako da je za mladino znaten del tistega, česar se je morala učiti, pomenil samo zgubo časa. Zato si ni težko predstavljati, kakšni so bili videti marsikateri učitelji in profesorji v očeh svojih učencev. Mladina je že po svoji naravi opozicionalna, in je srečna, če lahko ugovarja svojim učiteljem. Tega se nikoli ne moremo popolnoma izogniti, toda to razmerje se lahko ublaži tako, da se ne daje preveč snovi za ustvarjanje takega upiranja. A te snovi je bilo preveč. Namesto resnice so mladini često podajali tendenciozne predstave, včasih v tako neinteligentni obliki, da je mladina zoper to spontano reagirala. V tem pogledu je bilo opravljenih do sedaj prav mnogo napak, ki jih je treba popraviti.

Vzroke je treba odstraniti

V svojem uvodniku od 19. p. m. zatrjuje »Jutro«, ko govori o vladni deklaraciji:

Demontaža centralističnih ustanov, ki so v zadnjih letih tako občutno omejevale naše gospodarsko in s tem tudi socialno ravnotežje, spada med glavne pripravljane naloge za konsolidacijo naših notranjih razmer.

Ne vemo, kam je dejalo »Jutro« naglas na »centralistične ustanove«, ali na zaimek »ki«, a zdi se nam, da je dvoumnost nameravana, ki naj pusti odprta vrata za centralistične stranske skoke. Sicer pa je gotovo eno, da so te centralistične ustanove, katerih demontaža je za našo konsolidacijo neizogibna, skozi in skozi delo jugoslovenskega unitarističnega nacionalizma, natančno tistega, ki mu je »Jutro« teden prej prepevalo čast in hvalo. Treba je torej demontirati tega, vir in vzrok zgubljenega gospodarskega in socialnega ravnotežja. Tudi psihološko je to nujna predpostavka. Kajti samo popolna demontaža jugoslovenarstva bo ustvarila tisto nastojenje, ki mora biti za veliko delo notranjega pomirjenja. Potem pa nam bo vse drugo navrženo.

Spet dvojna obremenitev

Lanske jeseni je sklenila vlada postaviti po vsej državi velikanske siloje, to je shrambe za razne pridelke, ki naj omogočijo, da se ti pridelki na gospodarski način hranijo, a obenem tudi na ta način, da so kupcu in prodajalcu lahko in takoj na razpolago. Ti silojski bi se seveda postavili z državno pomočjo, to se pravi z denarjem vseh davkoplačevalcev.

Že takoj takrat smo opozorili na nevarnost, ki tiči za vsemi centralistično sklenjenimi in upravljanimi napravami in torej gotovo tudi na to. Bali smo se, da bo Slovenija spet prikrajšana in da bomo dobili kvečjemu kakšno maloto, kakor zmeraj pri takih zadevah.

Bili smo pa še preveliki optimisti. Za Maribor je bil na primer zasnovan velik silo za sadje. Pa n ebo nič z njim, kakor poroča »Večernik«. Državnega siloja v Mariboru ne bo. Kar jih bo postavila država bodo stali na jugu.

Pač pa homo smeli sami napraviti tak silo iz svojih sredstev. To se pravi, iz sredstev zasebnikov in zadrug in s pomočjo podpore banovine. Banovina bo pa seveda mogla dobiti denar za to podporo samo iz banovinskih davkov. In tako bomo Slovenci spet kedaj obremenjeni na dve strani: ene, večje datjate bodo šle za siloje na jugu, druge, manjše, pa za naše domače. Le da so prve po navadi tako velike, da že za domače kar nič ne ostane.

Angleški list o novi Adamičevi knjigi

Angleški listi o novi Adamičevi knjigi

Pod naslovom »An immigrant« poroča »Manchester Guardian« od 17. t. m. o knjigi slovensko-ameriškega pisatelja Louisa Adamiča »My America 1928—1938« takole:

V prejšnji knjigi »Smeh v gošči« pripoveduje gospod Adamič o svojih mladih dneh na Kranjskem in o svojih prvih skušnjah kot izselnik v Združenih državah. To delo je deloma avtobiografsko, vendar ni toliko poročilo o njegovem lastnem življenju, kolikor opis tistih značilnosti Združenih držav, ki jih ima on za najpomembnejše. »Gošča« prejšnje knjige je bila Adamičeva adoptivna dežela, ki svojim bralcem ne daje vzroka za mnenje, da se mu zdi ta prisposoba danes neprimerna. Očitno pa je, da on globoko veruje v Združene države in njihno prihodnost in da bo raje živel tam, kakor kjerkoli drugje na svetu.

To delo je samo nekaj kakor gošča, ker ni imel pisatelj nobenega jasnega načrta pri pisanju. Zdi se, da je vodil zelo natančen dnevnik, prav tako kot zbirko pisem in kot navadno knjigo, tako da lahko reproducira znaten del razgovorov in obravnjav, pri katerih je bil udeležen. On je izvrstno opazujoč človek in sposoben, da razmišlja bistro o vsem, kar vidi in sliši. Knjiga obsega mnoge spretne odstavke opisujočega poročanja in nekaj prvovrstnih svojstvenih orisov, med katerimi sta najpomembnejša o Johnu L. Lewisu in guvernerju Philipu La Folette-u. Predmet, s katerim se ukvarja, je skoraj samo naselniško vprašanje (zlasti glede na otroke naselnicov), socialni in gospodarski nasledki »depresije«, delavsko gibanje in ameriški komunizem. Adamičovo poročilo o tem, kar je našel v Združenih državah, postane zlasti zanimivo in tehtno zaradi primerjav, ki jih dela z razmerami v svoji rodni Jugoslaviji ne samo za svoje mladosti, ampak tudi za obiska v tej deželi pred nekaj leti.

H. W. H.

Laška knjiga in njeni bralci

Tiska in izda se v Italiji prav dosti knjig. Po stanju iz leta 1937. je ugotovljeno, da se največ knjig in brošur tiska na Nemškem, namreč 25.400. Na Angleškem je bilo istega leta izdanih 17.000, na Francoskem 9.000, v Ameriki 8.000, na Poljskem 7.000, na Nizozemskem 6.000, na Danskem 5.000 knjig in brošur. Takoj za Nemci in Angleži, torej že na tretje mesto, pa je treba postaviti Italijo, ker je izdala onega leta 10.000 knjig in brošur.

Te številke so za našo sosodo vsekakor častne, le ena stvar pa je, ki jim ta dobri vtisk zmanjšuje v precejšnji meri. Na podlagi poizvedovanj mednarodne zveze knjižnih založb je ugotovljeno, da se knjige ne berejo v nobeni državi Evrope tako malo kakor v Italiji. Tam pride po en bralec knjige komaj na vsakih 1.600 ljudi.

Fašistični tisk si razlaga to dejstvo po svoje in gleda v tem seveda zgolj dobre strani. »Lavoro fascista« na primer piše, da je to le dokaz velike bistroumnosti laškega ljudstva. Vsak povprečni Lah da razume vsako stvar nenavadno hitro in z veliko lahkoto, in prav zaradi tega da mu ni treba dosti branja. Vsi drugi narodi daso v tem pogledu za Lahi dokaj zaostali. Sicer pa pravi list, da je samo fašistično življenje že tako napeto in polno dogodkov, da za lenarjenje s knjigo v roki ne ostaja časa.

Bibliotekar.

Knjiga o slovstvu

V založbi Jugoslovanske knjigarne je izšla »Slovstvena zgodovina Slovencev, Hrvatov in Srbov v vprašanih in odgovorih«. Knjiga obsega 163 strani in stane 32 dinarjev. Po osnutku slovenskega pisatelja dr. Ivana Preglja jo je priredil za tisk dr. France Tomšič.

Kakor je že iz zgoraj navedenega naslova razvidno, je prirejena knjiga v katehetskimi obliki, to je v obliki vprašanj in odgovorov, nekaj, kar ji daje prednost zlasti kot učni knjigi, saj tak način, ki je kakor razgovor, vsebino gotovo poživlja,

zlasti za mladega bralca. Kajti tem, zlasti študentom, je knjiga v prvi vrsti namenjena. Iz prav teh razlogov bo dobro došla tudi vsakemu preprostem bralcu, pa tudi tistemu, ki nima časa, da bi iskal in prebiral obsežne knjige.

Mali zapiski

Laški in slovenski prijatelji knjige v Italiji

Na osnovi poizvedovanj mednarodne zveze knjižnih založb je ugotovljeno, da se knjige ne berejo v nobeni državi Evrope tako malo kakor v Italiji. Po enbralec knjige pride tam komaj na vsakih 1.600 ljudi, to pa kljub temu, da je Italija leta 1937. izdala 10.000 knjig in brošur in je bila po prodaji tretja na svetu.

V zgornjo statistiko so seveda všeti tudi tamkajšnji Slovenci, Hrvatje in Nemci. O teh narodnih manjšinah Italije pa vemo, da berejo izredno dosti, kljub vsem težavam, ki jih imajo. Lanska razstava slovenske knjige v Ljubljani je pokazala, da so Slovenci Julijske Krajine izdali v zadnjih dvajsetih letih okoli šest sto slovenskih knjig in brošur prav različne kakovosti. Naklada teh izdaj in povpraševanje po njih pa je bilo tolikšno, da se računata na vsakega tamkajšnjega Slovenca že kar po dve kupljeni in prebrani knjigi.

Te kratke številke nam delajo vsekakor čast pred vsem kulturnim svetom. In če si mislimo od števila bralcev Italije odštete vse narodne manjšine, bo prišel po en bralec laške narodnosti morda komaj na vsakih pet tisoč Lahov.

Bibliotekar.

Glavne napake češke politike.

Na zborvanju nove češke enotnostne stranke je govoril češko-slovaški zunanji minister dr. Chwalkovsky o nalogah češke politike. Pri tem se je dotaknil tudi napak prejšnjih preveč centralističnih vladin, češ da je napačno pojmovanje in odlašanje glede rešitve manjšinskih vprašanj veljal republiko tretjino državnega ozemlja in več kakor tretjino narodnega premoženja.

Res, ali je bilo treba, da je narodna sebičnost in unifikacijska manja pripravila tako treznemu in v vsakem pogledu omikanemu narodu tako težko usodo?

Ne miru ne vojne mi mogoče deliti!

Glede na zbor ruske komunistične stranke, ki se začne 10. marca letos v Moskvi, omenja švicarski dnevnik »National-Zeitung« tudi zunanjo politiko Sovjetov in meni:

Od Stalina bi to pol pričakovali, da zavzame odločnejše stališče. Morebiti drži, za Rooseveltom, odločitev o vojni in miru v svojih rokah. Če pove prav tako nedvoumno, kakor ameriški predsednik, da njegova dežela ne bo mogla stati ob strani, da obsega »nedeljivi mir«, ki ga je zagovarjal Litvinov, tudi nedeljivost vojne, torej takojšnjo pomoč za svet, ki ga ograža fašizem, tedaj bo mnogo pripomogel, da se ohrani mir. Zahtevati, da pride svet tudi sovjetski Rusiji na pomoč, če bi ga ogražali isti napadaleci, bi bila potem Stalina velika pravica.

Centralizem v Španiji

Zdaj, ko je general Franco zasedel vso Katalonijo, je izdal dve naredbi. S prvo je odpravil katalonsko avtonomijo, z drugo pa je prepovedal rabiti katalanščino kot uradni jezik v Kataloniji. Na njeno mesto stopi seveda španščina.

S tem je uveden v Španiji najstrožji centralizem, strožji celo, kakor je bil pod prejšnjimi diktatorskimi in generalskimi vladavinami. Te vladavine in njih centralizem, ki je hotel zbrisati dva naroda, Katalonce in Baske, z lica španske zemlje, so pa že pred nekaj leti pognale Španijo v revolucijo in državljansko vojno. Zakaj naj bi bilo posledj drugače?

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI R. Z. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja zbrane spise

20 zvezkov z uvodi in opombami iz Cankarja

Ti spisi niso samo naš najboljši narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha.

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelč. Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine

